

Eliana
VI B

आर्मी पब्लिक स्कूल शिलांग
वार्षिक परीक्षा (2022-23)
विषय - संस्कृत
कक्षा - VI

समय: 2:30 मिनट

पूर्णांक: 80

सामान्य निर्देश:

- (i) सभी प्रश्नों के उत्तर देना अनिवार्य है।
- (ii) प्रश्न पत्र में क, ख, ग, घ चार खण्ड हैं।
- (iii) सभी प्रश्नों का भारांश सामने अंकित है।

(खण्ड-क)

प्रश्न-1. निम्नलिखित अपठित गद्यांश को पढ़कर नीचे लिखे प्रश्नों के उत्तर लिखिए -

अहो! रम्यं प्रभातम् । पूर्वस्यां दिशायां सूर्यः उदयति। सर्वत्र प्रकाशः प्रसरति । अंधकारः नश्यति खगाः गगने उत्पतन्ति चटकाः वृक्षेषु कूजन्ति । खगाः, पशवः, मानवाः, च निद्राम् त्यजयन्ति । केचन जनाः उद्यानम् गच्छन्ति व्यायामं च कुर्वन्ति । केचन देवालयं गच्छन्ति । मन्दिरेषु शंखनादः भवति । बालकाः विद्यालयम् गच्छन्ति । सर्वत्र गमनागमनं भवन्ति । ये अलसाः सन्ति ते प्रातः काले न उतिष्ठन्ति। ब्राह्ममुहूर्ते जागरणेन बुद्धिः प्रखरा भवति शरीरं च स्वस्थम् भवति ।

- (क) पूर्वस्यां दिशायां कः उदयति?
- (ख) गगने कः उत्पतन्ति?
- (ग) चटकाः कुत्र कूजन्ति?
- (घ) शंखनादः कुत्र भवति?
- (ङ) 'भवति' में कौन सी धातु है

1
1
1
1
1

प्रश्न-2. निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर नीचे लिखे प्रश्नों के उत्तर दो -

उत्सवप्रियः भारतदेशः । अत्र कुत्रचित् शस्योत्सवः भवति, कुत्रचित् पशूत्सवः भवति, कुत्रचित् धार्मिकोत्सवः भवति, कुत्रचित् च यानोत्सवः । एतेषु एव अस्ति अन्यतमः पुष्पोत्सवः इति अयं 'फूलवालों की सैर' इति नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति । देहल्याः महारौलीक्षेत्रे ऑक्टोबर् मासे अस्य आयोजनम् भवति । अस्मिन् अवसरे तत्र बहुविधानि पुष्पाणि दृश्यन्ते। परं प्रमुखम् आकर्षणम् तु अस्ति पुष्पनिर्मितानि व्यजनानि । जनाः एतानि पुष्पव्यजनानि योगमायामन्दिरे बख्तियारकाकी इत्यस्य समाधिस्थले च अर्पयन्ति ।

- (क) पुष्पोत्सवस्य आयोजनम् कदा भवति ?
- (ख) अस्माकं भारतदेशः कीदृशः अस्ति ?
- (ग) जनाः पुष्पव्यजनानि कुत्र अर्पयन्ति ?
- (घ) अत्र प्रमुखम् आकर्षणम् किम् ?
- (ङ) पुष्पोत्सवः केन नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति ?

1
1
1
1
1

(खण्ड-ख)

प्रश्न-3. यथायोग्यं श्लोकांशान् मेलयत्

(क)	(ख)	
(क) तस्मात् प्रियं हि वक्तव्यं	सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः ।	1
(ख) गच्छन् पिपीलको याति	जीवने यो न सार्थकः ।	1
(ग) प्रियवाक्यप्रदानेन	को भेदः पिककाकयोः ।	1
(घ) किं भवेत् तेन पाठेन	योजनानां शतान्यपि ।	1
(ङ) काकः कृष्णः पिकः कृष्णः	वचने का दरिद्रता ।	1

प्रश्न-4. मञ्जूषातः पदानि चित्वा समानार्थकानि पदानि लिखत -

गरुडः परिश्रमेण कथने कोकिलः ग्रन्थे

(क) वचने	.....	1
(ख) उद्यमेन	.....	1
(ग) वैनतेय	.....	1
(घ) पुस्तके	.....	1
(ङ) पिकः	.....	1

प्रश्न-5. अधोलिखितानाम् विलोमपदानि योजयत -

(क) उन्नतः	पृथिव्याम्	1
(ख) गगने	असुन्दरः	1
(ग) सुन्दरः	अवनतः	1
(घ) दुःखी	शोकः	1
(ङ) हर्षः	सुखी	1

प्रश्न-6. मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पुरयत-

पुष्पेषु गंगायाम् वृक्षयोः उद्यानेषु विद्यालये

(क) वयं	..... पठामः ।	1
(ख) जनाः	..... भ्रमन्ति ।	1
(ग)	..... नौकाः सन्ति ।	1
(घ)	..... भ्रमराः गुञ्जन्ति ।	1
(ङ)	..... फलानि पक्वानि सन्ति ।	1

प्रश्न-7. विशेषण को विशेष्य के साथ मिलाइए -

(क) मधुराणि	बालकः	1
(ख) हरितानि	फलानि	1
(ग) सुन्दरम्	पत्राणि	1
(घ) मधुरा	दृश्यम्	1
(ङ) चपलः	वाणी	1

प्रश्न-8. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

- (i) कति बालकाः स्नानाय अगच्छन् ?
(क) नव (ख) दश (ग) एकादश
- (ii) मार्गं कः आगच्छत् ?
(क) बालका (ख) पथिकः (ग) नायकः
- (iii) शृगालस्य स्वभावः कीदृशः भवति ?
(क) कुटिलः (ख) मधुरः (ग) क्रूरः
- (iv) नीलाकाशः कीदृशः अस्ति ?
(क) विस्तृत (ख) अतिशय (ग) लघु
- (v) अन्या मक्षिका कुत्र दशति ?
(क) हस्ते (ख) ललाटे (ग) नासिका
- (vi) अजीजः कां व्यथां श्रावयति ?
(क) वृद्धा (ख) आकाशम् (ग) स्वामी
- (vii) वयं कीदृशम् सोपानं रचयाम ?
(क) क्रान्त्वा (ख) हिमवन्तं (ग) मौक्तिकहारं
- (viii) श्रमेण का सरसा भवति ?
(क) धारित्री (ख) हलेन (ग) कृषकाः
- (ix) स्थालीतः कः भोजनं न अखादत् ?
(क) शृगालः (ख) बकः (ग) काकः
- (x) अस्माभिः किं वक्तव्यम् ?
(क) प्रियं (ख) अप्रियं (ग) प्रियवाक्यप्रदानेन

प्रश्न-9. संधि - विच्छेद कुरुत -

- (क) हिमालयः ..... + ...
- (ख) विद्यालयः ..... + ...

प्रश्न-10. वर्णसंयोजनेन पदं लिखत -

- (क) म् + आ + प् + इ + क् + आ = ...
- (ख) ध् + अ + न् + अ + म् = ...
- (ग) स् + आ + र् + इ + क् + आ = ...
- (घ) ब् + आ + ल् + अ + क् + अः = ...

(खण्ड-ग)

प्रश्न-11. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत ।

(i) कृषकाः सर्वेभ्यः किं किं यच्छन्ति ?

अथवा

अजीजः गृहं गन्तुम् किं वाञ्छन्ति ?

(ii) के वायुयानं रचयन्ति ?

अथवा

चन्द्रस्य सितपरिधानं कथम् अस्ति ?

प्रश्न-12. निम्नलिखित श्लोकों का हिंदी अर्थ लिखिए-

पुस्तके पठितः पाठः जीवने नैव साधितः ।

किं भवेत् तेन पाठेन जीवने यो न सार्थकः ॥

गच्छन् पिपीलको याति योजनानां शतान्यपि ।

अगच्छन् वैनतेयोऽपि पदमेकं न गच्छति ॥

अथवा

सूर्यस्तपतु मेघाः वा वर्षन्तु विपुलं जलम् ।

कृषिका कृषिको नित्यं शीतकाले अपि कर्मठौ ॥

पादयोर्न पदत्राणे शरीरे वसनानि नो ।

निर्धनं जीवनं कष्टम् सुखं दूरे हि तिष्ठति ॥

प्रश्न-13. अधोलिखित गद्यांश का हिंदी अर्थ लिखिए -

एकदा दश बालकाः स्नानाय नदीम् अगच्छन् । ते नदीजले चिरं स्नानाम् अकुर्वन् । ततः ते तीर्त्वा पारं गताः । तदा तेषां नायकः अपृच्छत् - अपि सर्वे बालकाः नदीम् उत्तीर्णाः ? तदा कश्चित् बालकः अगणयत् - एकः, द्वौ, त्रयः, चत्वारः, पञ्च, षट्, सप्त, अष्टौ, नव इति । सः स्वं न अगणयत् । अतः सः अवदत् - नव एव सन्ति । दशमः न अस्ति ।

अथवा

अग्रिमे दिने सः भोजनाय शृगालस्य निवासम् अगच्छत् । कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत् । बकम् अवदत् च-"मित्र! अस्मिन् पात्रे आवाम् अधुना सहसैव खदावः।" भोजनकाले बकस्य चञ्चुः स्थालीतः भोजनग्रहणे समर्था न अभावत् । अतः बकः केवलं क्षीरोदनम् अपश्यात् ।

(खण्ड-घ)

प्रश्न-14. अव्यय पद की परिभाषा लिखिए ।

प्रश्न-15. 'भू' धातु लट्लकार के धातुरूप लिखिए ।

प्रश्न-16. 'लिख' धातु लट्लकार के धातुरूप लिखिए ।

प्रश्न-17. 'बालक' शब्द अथवा 'पुष्प' शब्द के सभी शब्दरूपों को लिखिए ।

प्रश्न-18. 'बकस्य प्रतीकारः अथवा 'अहं आः च' पाठ का हिन्दी सार अपने शब्दों में लिखिए ।

*****